

2000

2000

*Fredensborg-Humlebæk Lokal-
historiske Forening*

*Redaktion: Find Christensen og
Bent Skov Larsen*

*Årsskriftet er udgivet med støtte
fra Kulturelt Udvalg i Fredens-
borg-Humlebæk Kommune*

*Layout og tryk: Nivås Grafiske
Værksted*

Indhold

Tema: For 100 år siden	4
Hvad stod der i Fredensborg Avis, af Find Christensen	5
Kort over kommunen, 1905	14
Kommunens indbyggertal, af Bent Skov Larsen	18
Sognerådet år 1900, af Find Christensen	26
Foreningsliv i kommunen, af Bent Skov Larsen	32
Lurebakke Jens, erindring af Johannes Johansen	38
Kilder og litteratur mv.....	40

For hundrede år siden

Som tema for årsskrift 2000, har vi valgt tiden omkring år 1900. Hvilke begivenheder fra ud- og indland påvirkede? Hvordan så Fredensborg-Humlebæk kommune ud den gang? Hvor mange indbyggere var her? Hvad beskæftigede de sig med? Hvilke begivenheder fra kommunen kom i avisen? Hvad snakkede folk om? Hvilket foreningsliv var der i kommunen?

Hvordan kom man ind i det nye århundrede?

Det kan der læses om i Nordsjælland 2. januar 1900:

„Nytårsaften i Fredensborg forløb i Aar roligere end nogen-sinde før. Med Undtagelse af enkelte Skud ude paa Markerne mærkede man i Fredensborg og nærmeste Omegn saa at sige intet til Sjøv, i Langstrup havde en Del Ungdom moret sig med at udpynte en Træmand, som de satte op paa Rygningen af et Hus, men dette gik saa stille og roligt, at Ejeren af Huset først opdagede det, da han kom ud om Morgen. Lygterne i Asminderød og Fredensborg brændte ind i det nye Aar og lyste for enkelte Nattevandrere, der var ude for at høre Klokkeringningen, der paa Slaget Tolv begyndte fra Asminderød og de øvrige Kirker, medens Fredensborg Slotskirke til stor Forbavselse for de forventningsfulde promenerende ikke lod sin Røst høre. Af hvad Grund vides ikke.

I Humlebæk Kirke afholdtes kl. 12 om Natten en lille Gudstjeneste af Pastor Kissmeyer“.

Hvad stod der i Fredensborg Avis

Aviser er et spejl af samtiden. De fortæller om samfundets indretning, konflikter og meninger. Så når man bladrer en årgang af Fredensborg Avis igennem, får man en god fornemmelse af, hvordan tiden var omkring det sidste århundrede-skifte.

Den adskiller sig meget fra en nutidig avis. Den er på kun 4 sider. Trykt med „krøllede bogstaver“, og der er praktisk talt ingen billeder i, og hvis der endelig er en illustration, så er det i streg og kun én gang i løbet af året en fotokliché.

Avisens stof hentes stort set fra andre blade, og den er næsten identisk med aviserne fra Helsingør, hvor den også bliver trykt. Der er faste rubrikker med stof fra udland og indland, fra amtet og Rigsdagen og noteringerne fra kød- og grøntorvet. Resten står så i en skønsom blanding af opbyggelige historier, sælsomme beretninger fra eksotiske steder, en trykt prædiken kan stå ved siden af vittigheder osv. Jævnligt er der en føljeton, hvis indhold er af den moraldocerende slags - en rigtig guvernantelitteratur. Føljetonen blev trykt så snedigt, at man kunne klippe den ud og folde den, så man endte med at have en roman med fortløbende sider.

Der var ingen politisk leder, men det er tydeligt, at avisen var stærkt højreorienteret, og når der refereres til noget, der havde med Socialdemokratiet at gøre, er det altid i de

mest nedladende vendinger, kun et par spaltmillimeter fra en injuriedom.

Nyheder fra udlandet er der ikke mange af. Telegraf- og telefonlinier var endnu ikke så veludbyggede, og det opfattes som en stor begivenhed, at der i det år blev oprettet en telefonforbindelse mellem Berlin og Paris.

Der er stort set kun to store begivenheder, der får spalteplads i avisen: boerkrigen og bokseropstanden i Kina.

Holdningen til krigen mellem englænderne og boerne i Sydafrika var tvetydig. På den ene side beundrede man det lille boerfolks stædige kamp mod verdensmagten England, men arvefejden fra 1864, Tyskland, støttede boerne, og desuden var vores egen prinsesse Alexandra gift med den engelske tronfølger Edward d. 7. Så det var svært at tage parti. Den almindelige beundring for krigerhåndværket slår igennem, og der bringes lange beretninger om begge siders glørværdige generaler og tapre officerer. Krigen bliver opfattet som en ærefuld kamp mellem David og Goliath, og dens deltagere hyldet på samme måde som sportsstjerner i dag. At der også levede negerstammer i Sydafrika, nævnes overhovedet ikke.

Der var ingen tvetydighed i holdningen til bokseropstanden. Boksernes grusomme fremfærd mod europæiske missionærer og deres krist-

ne tilhængere beskrives i rædselsvækkende detaljer, og den sociale baggrund for opstanden drages ikke med ind. De „gule djævl“ måtte naturligvis opføre sig djævelsk.

Af andre storpolitiske begivenheder meddeler avisen kun om anarkisternes mord på den italienske kong Umberto i august. I Fredensborg nærrede man stor frygt for anarkisterne. Zarens farfar var jo blevet ombragt ved et attentat - og var zarfamilien på besøg, blev der holdt godt øje med alle ukendte personer, der færdedes i området.

De øvrige nyheder fra udlandet strækker sig så fra begivenheder som Graf Zepperlins opsending af det første styrbare luftskib over meddelelsen om dr. Charles Schmith's 124 års fødselsdag i New York til den pittoreske, at en professor Felix i Tyskland har opfundet en „fuglefløjte“. Ældre læsere kan sikkert mindes den lille bukkede metalplade med et hul i, som ofte var præmien i de såkaldte „lykkeposer“ hos slikmutter. Den skarpe jernsmag var ubehagelig, men lydene, der kom ud var dog værre. Så gammel er den altså.

Når man læser det indenlandske stof, bekræftes man i sin opfattelse af, at Danmark er et lille fredeligt land i år 1900. Mord og voldtægt var sjældne begivenheder, og der sker ikke et eneste bank- eller postrøveri, og nok er der småtyve og plattenslagere, men de er rørende uprofessionelle og beskedne i deres krav til udbytte - men straffen er streng, det kan let koste et par uger

på vand og brød at stjæle en cykel - og vand og brød skal forstås helt bogstaveligt. Øretæver og drukken-skab hørte til hverdagen i et omfang, som vi ikke kender i dag, og det meste nåede ikke frem til domstolene eller avisernes spalter, men der blev da givet en bøde til en mand i en jydsk stationsby, der sammen med nogle gode venner havde banket sin svigermoder gul og blå, fordi hun i upolerede vendinger havde skældt ham ud, da han vendte hjem i en brandert. I retten begrundede de tre afklapsningen med, „at de ville lære hende at tale pænt“. Avisens holdning til den slags fremgår tydeligt af følgende citat fra d. 22/2:

Hun vilde ikke danse

I Dansesalonen „Fønix“ i København blev nylig en Balkavallér fornærmet paa en „Dame“, der ikke vilde danse med ham. Kavalléren slog hende af den Grund med den knyttede Haand lige i Ansigtet, saa Blodet sprøjtede omkring i Salonen. Den uelskværdige „Herre“ slap med en Bøde paa 100 Kr. i Politiretten. 100 Kr.! - som han sidder af, det var ogsaa noget. Nej, Rottingslag skulde Banditten have haft.

Der sker mange små og store ulykker. De store er ofte gårdbrande og de mindre hyppigt arbejdsskader.

Mange mennesker kommer til skade ved arbejdet på møller og i fabrikker eller bliver sparket eller stanget ihjel i landbruget. Tog og sporvogne har også deres - beskedne - andel i ulykkerne, og de få biler

var henvist til at køre på ganske få veje og i meget langsomt tempo, så de figurerer endnu ikke i statistiken.

For en nutidig læser er det iøjnefaldende, at der sker så mange strandinger ved de danske kyster, og det er ikke kun på vestkysten,

anmeldt Schybergs præstation i et skuespil i lidet rosende vendinger, og det medførte, at den fornærmede skuespiller stak ham en lussing på åben gade.

Episoden delte København i to lejre, og injurierne føg om ørerne på de deltagende. Da Brandes ikke

Jernbanehotellet og Jernbanegade set fra „Fredensborg runddel“. På venstre side ligger i dag Hegels Minde. Ca. 1905 (LHA)

men også i Øresund og Køge bugt. Man forstår det bedre, når man læser, at først i det år begyndte man at „belyse Lillebælt“, som der står i avisen.

Af indenlandske begivenheder er duellen mellem Edward Brandes og skuespilleren Robert Schyberg den, avisen ofrer mest spalteplads på. Edward Brandes var ikke just velset i konservative kredse, og artiklerne emmer da også af slet skjult skadefryd. Edward Brandes havde

fik en tilfredsstillende undskyldning på ærekrænkelsen, udfordrede han Schyberg til duel, og denne blev afholdt lørdag d. 10. februar kl.10 i Dyrehaven. Ved duellen deltog læger og sekundanter på hvert hold, så alt kunne gå retmæssigt til. Efter at de to kamphaner hver havde affyret fire skud på 20 skridts afstand, var der ikke faldet en fjer, og alle kunne gå hjem i god behold. Efterregningen kom fra politiet, og begge kombattanter blev dømt for

*Fredensborg,
Dalen, husene
på skrænten
brænder i 1904.
Det er de
nyopførte huse
der ses, så
billedet er fra
omkring 1907
(LHA)*

uforsigtig omgang med våben og måtte vandre 14 dage i fængsel.

Var Danmark en fredelig plet på kloden, så var Fredensborg en endnu fredeligere plet i Danmark. I hvert fald har avisen sjældent noget at berette fra byen og endnu mindre fra kystdistriktet. Året er gået sin stille gang, og de store begivenheder har været nytårsfesten og høstfesten på Asminderød Kro og livet omkring hoffet, når de kongelige viste sig i byen, eller udenlandske gesandter blev eskorteret til audiens eller taffel.

Det blev en kold vinter. Småfolk frøs, og det er måske en af grunden til, at avisen d. 16/1 kunne bringe følgende lille beretning:

Besøg i Oluf Poulsens Villa

En dreng fra Sørup, der i Fredensborg er kendt for at vagabondere, har for nogen Tid siden haft den gode Idé at skaffe sig et godt Logi i Kgl. Skuespiller Oluf Poulsens Villa,

der henstaar ubeboet om Vinteren. Drengen er gaaet gennem et Kældervindue og har saaledes skaffet sig Adgang til Lejligheden, hvor han har opholdt sig et par Dage og Nætter, gørende sig tilgode med Oluf Poulsens Cigarer og Drikkevarer.

Danske frivillige deltog i boerkrigen på begge sider. Dyr lægeaspirant Hansen fra Fredensborg havde meldt sig under boernes faner. Hvad der siden blev af ham, finder man ikke i dette års avis.

Avisen omtaler to brande i området. Den ene skete 23/4 i Toelt:

Ildebrand i Toelt

I Gaar Formiddags nedbrændte et i Toelt beliggende Hus, hvori boede 3 Arbejderfamilier. Huset, der tilhørte Ejeren af Nybogaarden, nedbrændte til Grunden. Ilden er opstaaet ved, at 2 Dreng paa henholdsvis 3 og 5 Aar skulde røge Tobak, hvorved den mindste brændte Fingrene og ka-stede Tændstikken fra sig ved Gav-

len af Huset, som var beklædt med Halm ned til Jorden. Alt Indboet brændte. De 2 Familier havde assureret, medens den ene Families Indbo ikke var forsikret. Huset var ogsaa assureret. Nyrup Sprøjte ankom strax, derefter kom Asminderød, Langstrup og Skotterup Sprøjter, hvilken sidste dog ikke blev anvendt. Til alt Held var der kun svag Vind, da ellers utvivlsomt Lars Nielsens Gaard, et Hus og Skolen vilde være brændt. Denne sidste reddedes ved, at nogle Mænd steg op paa Taget og overøste det med Vand, medens Huset reddedes ved, at det var tækket med Spaan.

Den anden var en påsat brand i Veksebo i oktober måned. Det viste sig, at gårdejereren selv havde været ude med tændstikkerne for at hæve assurancesummen.

Kriminaliteten var lav. En mand gik rundt på gårdene og plattede folk for lidt mad ved at foregive, at han kom fra telefonselskabet og skulle finde logi til de arbejdere, der var begyndt at rejse telefonmaster langs med Nordsjællands landeveje, en anden, der havde stjålet et ur og et par cykler, sad i tinghusets arrest i 15 dage på vand og brød, men han var ikke fra byen og udåden var end ikke sket i Fredensborg. Den eneste egentlige kriminelle handling i byen får da også en udførlig omtale d. 2/8:

To Indbrudstyverier i Fredensborg

Da Smedemester Christensen i Fre-

densborg i Gaar Morges kom ned til et ham tilhørende, ved „Trekan-ten“ i Fredensborg liggende Bræddeskur, hvori han har Udsalg af Cykler og Cycletilbehør, opdagede han, at der om Natten havde været én eller anden ubuden Gæst i Cyclebutiken, idet en for Døren anbragt Hængelaas med Vold var brækket fra. Ved at efterse sine Varer, saa han, at der var stjaalet nogle Cycleklokker, en Lygte og lignende Smågenstande, medens 3 i Stuen staaende Cykler vare urørte, saa at det maa antages, at Gerningsmanden er bleven forstyrret i sit natlige Foretagende. Det viste sig lidt op ad Dagen, at det ikke var det eneste Sted, hvor Tyven i Nattens Løb havde opereret. I den Bødker Hansen tilhørende Ejendom har Enkefru Øberg fra København lejet en Lejlighed, hvori en stor Del af hendes Møbler ere beroende, medens hun selv ikke bebor Lejligheden. Her har Tyven ved at ituslå en Rude og derefter oplukke Vinduet ogsaa været inde og anrette en større Ødelæggelse. En stor Chiffonière er opbrudt og Skufferne eftersøgte, et Klædeskab er ligeledes opbrudt, og en Pengekasse og et Smykkeskrin har lidt samme Skæbne. Hvad Udbytte Tyven her har haft, vides ikke endnu, da Fru Øberg, som sagt, ikke bor i Fredensborg og hendes Adresse ikke i Øjeblikket vides, men efter forskellige Udtalelser fra Fru Øbergs Bekendte maa det antages, at hun har haft en del Guldsager beroende i Lejligheden. Tyveriet var sikkert ikke blevet opdaget saa hurtigt,

saafremt Tyven ikke havde ladet en Stol, som han havde brugt til at stige op paa for at komme ind ad Vinduet, forblive staaende udenfor. Denne Stol har vist sig at være taget i Traktørstedet „Prinsen“s Have i Fredensborg. Tyven eftersøges stærkt af Politiet.

Det viste sig senere, at det var fru Øbergs voksne plejesøn, der havde været på færde.

At der ikke skulle meget til, før det opfattedes som værdigt stof at bringe videre til læserne, kan man se d.11/8, hvor avisen fortæller om en gårdejer, der på en cykeltur var væltet på Endrupvej og havde slået sig - ja, endda været bevidstløs et kort øjeblik. Anderledes alvorligt var fundet d.1/11 af en død pige ude ved Veksebo Holme.

Den syttenårige var død af en blodstyrning, så der lå intet kriminel bag.

Hvert år offentliggjordes skattemisterne i avisen, så de gode borgere i kommunen kunne se, hvad naboen betalte. Mange slipper med 2 kr. i skat, og adskillige gårdmænd kan nøjes med 10 kr., medens den sikkert ikke særligt velaflagte lærer Madsen i Dageløkke må svare 20 kr. - årligt. Herfra er der langt op til den største skatteyder, kammerherre Brun på Krogerup, der må bløde 730 kr. Beløbene skal ses i sammenhæng med, at f.eks. en jernbanearbejder tjente 2 kr. om dagen.

Der var oprettet sygekasseforeninger både i Fredensborg- og Humlebækområderne, men lægebesøg har været sjældne og man klarede

sig langt hen ad vejen med gamle husråd og naturens egen evne til at klare sygdommene. Enkelte kunne blive gamle som f.eks. skovrider Lemmen, der med sine 90 år var Fredensborgs ældste indbygger, men af de dødslistes, avisen jævnligt bringer, kan man se, at mange faldt fra i en tidlig alder, og en nutidig læser må især undres over antallet af døde børn, der endnu ikke var fyldt et år. Var lægebesøg få og dyre, så var til gengæld udbuddet af mirakelmedicin og livseliksirer stort, og avisen bringer dagligt annoncer, hvor folk med påfaldende anonyme navne stærkt anbefaler dette eller hint fludium, der som regel er opfundet af en mand med et fremmedklingende navn med et dr. foran. At medikamenterne har nydt en stor tillid hos nogle fremgår af en artikel, der blev bragt d. 5/11:

En „Elskovsdrik“ hører til de Varer, der i vore Dage ikke er stærkt efterspurgt paa Apothekerne. Ikke desto mindre indfandt en gammel Mand fra Fredensborgegnen sig i Torsdags paa Hillerød Apothek og spurgte i den bedste Mening, om han kunde faa for en Krones Penge af den sjældne Drik.

Farmaceuten, der expederede den Gamle, beklagede, at man for Tiden ikke havde nogen Beholdning af det sjældne Fluidum, men Manden mente, at „saadan noget maatte man vel snart kunne faa lavet“.

Samtidig forklarede han, at hans Kone pludselig havde forladt ham efter 48 Aars Ægteskab, og da han

Kongemodtagelse på jernbanestationen ca. 1900 (LHA)

mente, at eftersom han og hun havde levet sammen saa længe, kunde de vel nok holde det ud med hinanden den resterende Del af deres Levetid, var det, at han saa grumme gjerne vilde have en Drik, ved hvis Hjælp han kunde faa hende tilbage.

Farmacevten fik Medlidenhed med den troskyldige Gamle, der var dybt nedbøjet over sit Tab, og gav ham tilsidst en lille Flaske med nogle absolut uskadelige Draaber.

Den Gamle blev henrykt, og hans Glæde steg, da man sagde ham, at Draaberne ikke kostede noget.

„Kan hun taale at faa Draaberne f. Ex. i sin Kaffe?“ spurgte han sluttelig. „Vist kan hun det“, lød Svaret, hvorpaa Manden gik beroliget bort, sikker i Troen paa, at nu skulde han nok snart faa sin Ægtehalvdel tilbage fra den Familie, hos hvem hun foreløbig har taget Ophold.

Slottet og dets beboere var naturligvis genstand for stor opmærksomhed. Avisen meddeler troligt hver gang, der med toget ankommer en eller anden person, der skal til taffel eller i audiens hos kongen. Hoffet havde ikke resideret på slottet et par år, så da avisen d. 14/8 kan meddele, at nu kommer kongen alligevel, meddeles dette i begejstrede vendinger:

Residensens forlæggelse

Efter hvad vi have bragt i Erfaring fra fuldt ud paalidelig Kilde, vil Hoffet alligevel tage Ophold i Fredensborg i Aar.

Hs. Maj. Kongen ankommer muligt hertil paa Mandag, og den øvrige Del af Kongefamilien vil senere ankomme. Denne Meddelelse vil blive modtaget med almindelig Glæde af Fredensborgs Beboere, som nu i de

sidste Aar stadig have levet i Haabet om, at de gamle Tider, da „Zarens By“ ved Hoffets Nærværelse hendedrog de Fremmedes Opmærksomhed paa sig, atter maatte vende tilbage.

Der var en ægte hengivenhed for kongen og det kongelige hus. At hoffets tilstedeværelse medførte en del turisme og øget beskæftigelse og handel, gjorde ikke glæden mindre. Fra kongen ankommer, til han i november igen forlægger residen- sen til Amalienborg, rapporterer avisen dagligt om stort og småt ved hoffet.

Christian d. 9. var enkemand siden 1898, og det var vel derfor, at man havde sprunget sommerophol- det på Fredensborg Slot over et par år, men nu kom der igen liv i klude- ne. Ministre, embedsmænd, ge- sandter og andet godtfolk kom dag- ligt på slottet. Og alle børnene kom hjem med deres mænd, koner og børn ligesom i gamle dage. Man ri- der, spiller kroket, går til bords med de mange forskellige gæster og tager på udflugter, bl.a. til Hum- lebæk kirke, og d. 12/11 ser man „levende billeder“ i Kuppelsalen. Alt i alt ikke noget spændende at skrive

om, og svigersønnen prins Edward, der altid kedede sig grumt i Dan- mark, er da også blevet hjemme for at pleje en af sine veninder.

22. august fortæller en notits, at prinsesse Marie har mistet en sia- mesisk kat, som prins Valdemar har haft med hjem fra sit togt med „Val- kyrien“. Katten hedder Peer, og der vil blive givet en stor dusør, hvis nogen kan finde den.

Den store begivenhed i kongehu- set det år var prins Knuds fødsel og dåb. Dåben finder sted d. 14/9 og hele handlingsforløbet beskrives indgående, og vi får også at vide, at prinsen døbes i vand fra Jordan- floden, så kan det vist heller ikke gøres bedre.

Den 20/11 kan telegrafisterne på stationen gå tilbage til almindelig rutine. Telegrafstationen har haft døgnvagt på, medens kongen har været på slottet. Nu rejser alle hjem, sidst kejserinde Dagmar, der inden sin afrejse er en tur rundt om Vett og Wessels udsalg i Fredensborg for at købe 48 dusin herreundertrøjer i normalstørrelse.

Det må vel have været til hendes søn, zar Nikolaj.

Find Christensen

Foto th.: Det glücksbourgske kongehus 1903. Det er Christian d. 9 (1863-1906), der sidder i midten. Til venstre for ham sidder tre af hans børn, kej- serinde Dagmar af Rusland, dronning Alexandra af England og Kong Georg 1. af Grækenland. Til højre sidder kongens yngste datter prinsesse Thyra med prins Frederik (Frederik d. 9. 1947-72) på skødet. Ved siden af hende kronprinsesse Louise (gift med kronprins Fredrik). Yderst til højre sidder prinsesse Alexandrine (gift med Chr. d. 10.) med prins Knud på skø- det. Stående i øverste række nr. 3 fra venstre prins Christian (Christian d. 10. 1912-47). I samme række ses kronprins Frederik (Frederik d. 8. 1906-12). (LHA)

Copyright
Kort og Matrikelstyrelsen
Rettet 1905

Kommunens indbyggertal

Udsigt mod Fredensborg station fra Paludan Müllersvej 5. I baggrunden Frederikyndestvej før 1906. Billedet fotograferet af sagfører Chr. Linde på glasplade. (LHA)

Kommunens navn var i 1900 Asminderød-Grønholt, efter de to middelalderlige kirkesogne. Humlebæk hørte til Asminderød, det blev først et selvstændigt sogn d. 1. april 1933. Kommunes udstrækning var stort set den samme som i dag. Dog skete der i forbindelse med kommunalreformen 1970 mindre ændringer i forhold til Hillerød og Karlebo kommuner. 1972 ændres kommunens navn til Fredensborg-Humlebæk. Ved folketællingen i februar 1901 var der i alt 5106 indbyggere i kommunen. I Asminderød sogn boede der 4231 indbyggere. Heraf i Endrup og Veksebo 479, Nybo, Toelt og Søholm 300, Langstrup 318, Dageløkke og Torpen 428, Humlebæk og Sletten 613, Fredensborg 953 og Asminderød 747.

I Grønholt sogn der var langt det

mindste boede der 875 indbyggere. Heraf i Lønholt 272, Grønholt 307 og Sørup 196.

Fredensborg

Af tallene fremgår at Fredensborg var hovedbyen. Her var jernbanen kommet ud i 1864, og i perioden frem mod 1900 er byen om sommeren præget af de „store Fredensborgdage“, hvor Christian d. 9. „Europas svigerfar“ tager imod Europas fyrster på Fredensborg. Det satte naturligt sit præg på byen og dens indbyggere. Mange der ville „sole sig“ i de kongeliges lys flyttede herud. Det gav arbejde til en del håndværkere og småhandlende.

Omkring århundredskiftet udstykkedes området på sydsiden af slotsparken mellem Tinghuset og Endrupvej, Grosserer Francis Za-

chariae - Fredensborgs mæcen - opkøbte en del af jorden. I august 1900 skrives der i Nordsjælland, at grosserer F. Zachariae fra København har fået skøde på en villa liggende op til slotshaven, der har tilhørt fiskehandler Hans Jacobsen, Fredensborg. I dette område anlægges de nye veje Dronning Louises allé og Christian d. 9. s allé i begyndelsen af århundredet. På samme tid sker der en bebyggelse af området mellem Helsingørvej og stationen, hvor Bournonvillesvej og Paludan-Müllersvej anlægges. Vest for byen sker der ligeledes en udstykning af jord, der har tilhørt Store Kro, her anlægges Kronprinsessevej.

Kystdistriktet

I kystdistriktet var fiskeri hovederhvervet. Både i Gl. Humlebæk og

Sletten var der havne, hvorfra fiskeriet foregik. Sletten havn var bygget i 1878-79 med hjælp fra godsejer Johannes Hage, Nivågård. I 1900 skal havnen gennemgå en større reparation, pæleværket er stærkt angrebet af pæleorm, og molernes stenfyld var flere steder ved at falde ud i havnebassinet. Godsejer Hage sender på havnebestyrelsens vegne en anmodning til ministeriet for offentlige arbejder om at være behjælpelig med udarbejdelsen af et forslag til en bevilling på et rentefrit lån til havnen på 10.000 kr. I marts 1901 skriver Fredensborg Avis om behandling af finansloven, at der ydes et lån til Sletten havn på 10.000 kr. med en årlig rente på 3½%. Under 3. behandling af lovforslaget tager godsejer Johannes Hage,

Kystvej ca. 1910, i baggrunden Lille Krogerup (NJP)

Humblebæk havn ca. 1910. Havnen bygget 1810-15. (NJP)

der var konservativt folketingsmedlem, ordet og beklager, at det ikke har været muligt for fiskerne at få et rentefrit lån, da de ingen mulighed har for at forrente lånet. Havnebestyrelsen tør da heller ikke modtage tilbudet, da man ikke mener at kunne klare det økonomisk. Som en tillægsbevilling til finansloven 1901-02 ydes der herefter et tilskud til havnens reparation på 5000 kr. mod at havnebestyrelsen skaffer et tilsvarende beløb fra anden side. Det lykkedes for godsejer Hage at få et sparekasselån i Hillerød på 3000 kr. Havnebestyrelsen skaffede herefter resten af beløbet fra egen kasse, og hovedreparationen kunne begynde.

Kystbanen, der var anlagt i 1897 sætter gang i udviklingen i kystdistriktet. Skulle man fra Køben-

havn til kystdistriktet før 1900 var der dagvogne, der fulgte den Gl. Strandvej. Nordbanen kunne også benyttes med stop ved Kvistgård station. Om sommeren var det også muligt at benytte dampskibsforbindelsen, der sejlede mellem København og Helsingør. Når skibet nærmede sig Humlebæk, blev der sendt både ud for at tage de passagerer, der skulle i land, om bord. Således står der i Nordsjælland d. 14. juni, at fra 1. juli vil dampskibsselskabet „Kysten“ udstrække farten til Humlebæk, og at der måske i det år vil blive sat en bro ud. Om denne bro er blevet sat ud vides ikke, men dampskibsfarten ophører i begyndelsen af 1900 tallet, måske fordi passagertallet svigtede, nu der var kommet jernbane. Nu begynder sommergæsterne at søge herud med

Sletten havn ca. 1905. Havnen bygget 1878-79 (NJP)

jernbanen.

I årene efter 1900 bliver hele området langs Gl. Strandvej mellem Humlebæk og Sletten og syd for Sletten udbygget med sommervillaer. Det gav arbejde til en del både ved selve byggeriet, men også efterfølgende arbejde med at betjene sommergæsterne med serviceydelser. En del af sommergæsterne indlogerede sig hos fiskerne, der her ved tjente lidt penge til terminen. Fiskerne i Gl. Humlebæk, der lejede deres huse af Krogerup gods, kunne i de 3 sommermåneder tjene mellem 200 og 350 kr. ved fremleje. Det var det dobbelte af den årlige afgift til godset og således en ikke ringe ekstraindtægt.

Det var almindeligt, at aviserne skrev, når de rige københavnerne tog på landet, således skrives der 2. juni:

„Forfatterinden Emma Gad tog i gaar Sommerophold i sin Sommervilla i Humlebæk“

Udviklingen i kommunen ifølge avisen

Nordsjælland 25. maj 1901 gennemgår i en artikel de byggerier, der foregår i Humlebæk og Fredensborg, med overskriften: *„Byggeforetagender i Humlebæk og Sletten i Fredensborg og Asminderød - en egn i udvikling“*. Skrives der følgende, her gengivet let bearbejdet:

Efter kystbanens åbning har der hvert år i dens nærhed og navnlig ved Humlebæk og Sletten, stadig rejst sig den ene villa efter den anden, og udviklingen er i øjeblikket større end nogensinde tidligere. Fra Krogerups hovedgård er på et højt og smukt beliggende terræn udstyk-

ket villagrunde. På disse grunde er der allerede opført 4 nye villaer, som tilhører murermester Rasmussen, tømrermester Sell, smedemester Rønne og kammerherre Brun. Også litterat Hunderup og gasmester Thorndal lader opføre villaer. For de fleste af disse byggerier har tømrermester J. P. Petersen Asminderød været entreprenør, og han er for tiden selv i gang med at bygge en stor villa i Humlebæk. Går man her-
 efter ad Strandvejen til Sletten, passerer man også her flere nye elegante villaer. Her kan nævnes villaer tilhørende snedkermester Mørch, grosserer Voldby, arkitekt Voldby og overlæge Rosenblad ved Kommunehospitalet. Der ofres også betydelige beløb på vejanlæg ved disse nye villakvarterer. I Humlebæk er der således anlagt en privatvej på 25 m's bredde med stort kloaksystem. Udfor tømrermester Nielsens grunde er der anlagt en smuk 1½ tønne land stor strandprome-

nade med tilhørende badehuse og trapper ned ad skråningerne.

Også i Fredensborg og Asminderød har der i de sidste år været gang i byggeriet. Når man går ud fra jernbanestationen, støder man straks på kunstmaler Kongstads stilfulde villa, og grosserer Zachariae har opkøbt et større areal beliggende op til slotshaven. Han er der i færd med at anlægge store, brede alleer. Han agter der at opføre en række villaer. Den meget bekendte, idyllisk beliggende villa Zoar i Skipper alle, der tilhørte nu afdøde professor Helsted, bliver revet ned. Dens nye ejer grosserer Knutzon lader bygge en overordentlig elegant villa i palæstil. Dette har bygmester J. P. Petersen Asminderød i entreprise, hvilket også er tilfældet med en af tømrermester Frandsen opført villa på Fredensborg rundel.

Endelig skal der nævnes, at sagsfører Chr. Linde for tiden opfører en villa på konsulinde Lindberghs jor-

Dageløkke mølle, der lå på hjørnet af Kongevejen og den gamle vej til Fredensborg. Huset er nedrevet i 1998 i forbindelse med Coloplast's udbygning. (LHA)

Rytterskolen i Grønholt, Grønholtvej 50, skole fra 1725 til 1912. Foto 1999. (SAVE)

der ved Helsingør landevej. I Fredensborgs forstad Asminderød, er der bygget to elegante villaer, der tilhører telegrafist Jørgensen og pensioneret stabssergent Frederiksen fra Helsingør.

Når nu Fredensborg ved sognerådets velvillige bistand får Jernbanegades tilstand forbedret, og der bliver anlagt fortove, så vil byen på en nok så værdig måde være i stand til at hævde sit navn som residensby.

Landdistriktet

De fleste indbyggere boede i 1900 i landdistrikterne. Her ernærede man sig ved landbrug og de til landbruget tilknyttede erhverv. Lands-

byerne var små selvstændige samfund med smed og købmand. Mange landsbyer havde egen skole. Der lå således skole i Humlebæk, Dageløkke, Langstrup, Toelt, Veksebo, Fredensborg, Asminderød, Lønholt og Grønholt. En del af de gamle skolebygninger eksisterer endnu i dag. I Humlebæk lå skolen i en bygning overfor den nuværende Humlebæk skole på Gl. Strandvej. I Dageløkke, Veksebo og Grønholt fungerede de gamle Rytterskoler fra 1725 endnu som skolebygninger. Fra skolen i Grønholt er der en statistik fra 31. december 1900. Da var der 45 elever i skolen, i ældste klasse gik der 31 børn og i yngste

*Sletten skole, Gl. Strandvej 87, skole fra 1792 til 1907. Foto 1999.
(SAVE)*

klasse 14. Gennemsnitlig børnetal var for de 12 måneder $56\frac{1}{6}$. Der havde været skolegang i 251 dage, tallet for samtlige børns skoledage var 5596, der var 922 dages for-sømmelser heraf 343 uden lovlig grund. En sådan statistik er blevet ført ved alle skoler, og det viser, at skolerne har omtrent samme børnetal som skolen i Grønholt. På et sognerådsmøde i september 1900 beslutter man at opføre en central-skole i Fredensborg, den står færdig i 1906 og er de ældste bygnin-ger ved den nuværende Fredens-borg skole. I det hele taget sker der en del på skoleområdet i årene ef-ter 1900. Det ældste af nuværende

Humblebæk skole står færdig i 1907, der bygges ny skole i Grønholt i 1912. I Dageløkke bygges ny for-skole. Skolerne i Lønholt og Asmin-derød nedlægges.

Trafikken i kommunen

Skulle man fra kystdistriktet og til Fredensborg gik vejen over Torpen til Kongevejen, herfra til venstre og ved Dageløkke mølle, der nu er re-vet ned og har givet plads til en del af Coloplast's byggeri, drejede man til højre og kom syd om Kejserdal. Herfra var der nogenlunde den vej-føring, vi kender i dag gennem Sø-holm mod Fredensborg. Ved Asmin-derød gik vejen ind gennem byen

mellem kirken og kroen og fortsatte ad Asminderødgade op til Fredensborg. Det meste af trafikken foregik naturligvis til fods eller med hest og vogn. Det nye automobil har været et særsyn her i kommunen.

Amtsrådet havde i 1899 besluttet, at der måtte køres i automobil på de større veje. I Asminderød-Grønholt kommune på Kongevejen fra Brønsholm til Fredensborg og Kongevejen fra Brønsholm til Helsingør. Også på Strandvejen måtte der køres. Dog er det her forbudt at køre på søn- og helligdage mellem 16. april og 30. september. Hvad angår de smallere sogneveje beslut-

ter sognerådet at forbyde kørsel med automobiler.

Det har derfor været lidt af et særsyn, da Kong Edward VII af England, gift med Christian d. 9.s datter Alexandra, under sit officielle besøg i 1901 på Fredensborg slot medbragte sin luksusbil, en Daimler med plads til fire personer indeni og to ude på førersædet. De fleste af den kongelige familie fik efterhånden en tur; men kongen, den aldrende Christian d. 9., nægtede at bestige køretøjet, selvom Kong Edward kom med opmuntrende tilråb som: „Den eksploderer ikke, Svi-gerfar“.

Bent Skov Larsen

Kong Edward d. 7. s Daimler foran Fredens-borg slots hovedtrappe 1901. Kongen havde egen chauffør med, men på turene der gik rundt i omegnen var der hyret en „quide“ med lokalkendskab. (KDAK 1901-76)

Sognerådet år 1900

Det sogneråd, der sad i perioden 1897-1901, bestod af følgende:

A. Rosing, birkefuldmægtig,
sognerådsformand
Peter Børgesen, parcellist
Svend Christensen, parcellist
P. Christiansen, gårdejer
J. Hansen, tømrermester
A. Henriksen, skomager
Chr. D. Jensen, skibsbygger
Hans Johansen, gårdejer
J. Jørgensen, gårdejer
Peter Jørgensen, gårdejer
Rasmus Jørgensen, parcellist
Christian Liebst, grosserer
Børge Nielsen, gårdejer
Niels Pedersen, gårdejer
L. Petersen, møller

Af stillingsbetegnelserne fremgår det ret klart, at det var det solide borgerskab, der havde sat sig i stolene for at styre kommunen og dens ca. 5000 indbyggere.

Den daværende valglov sikrede også, at det blev tilfældet. Retten til at stemme kom ikke automatisk. Man skulle ansøge sognerådet om at blive optaget på valglisten, og det blev man kun hvis:

- man var en mand
- havde foden under eget bord
- var over 30 år
- betalte skat
- ikke modtog fattighjælp
- havde boet i kommunen et år

Man kan se på ansøgningerne, at de nystiftede Socialdemokratiske

Foreninger i Sletten og Fredensborg (1898) har animeret sine medlemmer til at ansøge om optagelse, men der må have været mange, der ikke kunne opfylde ovenstående krav - og det var jo netop pointen. Det varede da også 13 år, inden den første socialdemokrat sad i sognerådet.

Ved valgene stemte man dengang på kandidater og ikke på partilister. Der blev afholdt to valg, når pladserne skulle besættes. Alle med valget til Folketinget kunne stemme 7 kandidater ind i sognerådet, det kaldtes „den mindre halvdel“. Den femtedel af skatteborgerne, der betalte mest i skat, kunne så vælge de resterende 8 mand, „den større halvdel“. Det sikrede de velstillede majoriteten, og oven i købet havde de mulighed for at stemme to gange.

I maj måned dør den meget afholdte sognerådsformand A. Rosing og tømrermester Jens Hansen, og der skal derfor vælges to nye medlemmer. Den 14. juni afholdes valget til fornyelse af sognerådets mindre halvdel. Det afholdes på Asminderød kro fra kl. 14.05 til 15.45. Der var kun to kandidater, postmester A. Nielsen og tømrermester Kryger. Tømrermesteren får 71 stemmer og postmesteren 83 og er dermed valgt ind i sognerådet, hvor han den 28. juni vælges til formand og afløser grosserer Liebst, der har været fungerende siden Rosings død. Valdemar Seeger skriver om valget af A. Nielsen: „at han var

*Gl. Humlebæk kro
og præstegård ca.
1905 (NJP)*

saa temmelig ukyndig i kommunale Sager og nærmest kunde takke sin personlige Elskværdighed og sin statelige Person for, at Valget var faldet paa ham“.

Den 22. juni afholdes suppleringsvalget til sognerådets større halvdel. Denne gang er der tre kandidater: kroejers Olsen, Asminderød, gårdejer Jens Hansen, Langerød, og tømrermester Kryger optræder igen som kandidat. Kroejers Olsen får 40 stemmer og er dermed valgt, gårdejer Hansen får 9, mens tømrermesteren afslutter sin politiske karriere med 1 stemme. Hvis mon?

6. december skal vælgerne troppe op igen, dog kun den femtedel der betaler mest i skat. Hele den større halvdel af sognerådet skal fornyes.

Af de 17 kandidater, hvis efternavne alle ender på „-sen“, er der kun én der ikke står som gårdejer, og det er kroejers Olsen, der i øvrigt får næstflest af de 1026 afgivne stemmer. Man må sige, at bondestanden er kommet til magten!

Samtidig afholdes valg til De Fatiges Kasse. Her er den sociale lag-

deling mere udtalt, der vælges: proprietær Hasselager, Vilhelmsros komager Mortensen, Fredensborg fisker J.P. Jensen, Sletten slotspræst Hansen, Asminderød gårdejer Sv. Petersen, Lønholt parcellist Hans Jørgensen, Slettensminde.

Af sognerådets beslutningsprotokol på 37 sider kan man læse, at de på årets 10 møder har haft 105 dagsordenpunkter. De skulle tage sig af skatteligning, de fattige og gamle, skolerne samt veje, kloaker og brandvæsen.

Året starter med, at sognerådet skal tage stilling til en stak skatteklager, 53 bliver det til i årets løb. Heraf får 30 nedsat deres skat. Så det har hjulpet at gøre indvendinger. Man kan blive helt rørt over beløbsstørrelserne. Når husmand Jørgen Jensens enke får nedsat sin skat til 2 kr. og fisker Anton Clausen i Sletten sin til 7 kr., skal det selvfølgelig ses i sammenhæng med, at en dagløn på omkring 2 kr. var det almindelige, men selv da ligger det langt fra vore dages procentsatser.

*Humlebæk bakke
fra Havnevej op
mod kroen ca.
1905, på venstre
side Bakkehuset.
(NJP)*

Hjælp til de fattige kunne gives af Fattigkassen efter ansøgning, og der blev ikke ruttet med pengene. Af de 39 ansøgere var der kun få, der fik kontant hjælp, det er først og fremmest hjælp til læge, medicin og brændsel, der uddeles. Det var ikke en selvfølge, at samfundet skulle betale Johannes Olsens jernprotese, fordi han havde mistet sin ene hånd i en arbejdsulykke, så han måtte søge om det - og fik det, men fra Fattigkassen, og når Bendt Jensens enke i Daglønne får bevilget et par lagner, kan man let forestille sig, at man er ude i den alleryderste fattigdom.

På mødet den 27. september står i pkt. 3.:

Ansøgning fra Ole Nielsen, Indsiddende af Danstrup om Hjælp af 50 kr. til Sønnens Hospitalsophold bevilges, saafremt Ansøgeren vil modtage Hjælpen som Fattigunderstøttelse.

En accept fra Ole Nielsen betød samtidig, at han havde mistet sin valgret, indtil beløbet var tilbagebetalt.

97 søgte om alderdomsunderstøttelse, heraf afvistes eller udsattes 28. De uddelte beløb er vidt forskellige alt efter ansøgerens behov og livsvilkår, og man mærker lokal-kendskabet når Ane Marie Andersen, Fredensborg, nægtes en forhøjelse fordi „hun formentlig oppebærer Lejeindtægt af sin Fribolig“, og fisker Jens Peter Jensen, Vibo i Sletten, får slet intet, da han har modtaget fattighjælp i 1894 - og formodentlig ikke har kunnet betale den tilbage. Af en fornyet behandling af sagen d. 8. november fremgår det, at der først kan bevilges understøttelse i år 1904, altså 10 år efter at han har „nydt Fattighjælp“.

Det ser ud til, at normaltaksten har været 8 kr. pr. måned, det svarer til en lille ugeløn, mange får det halve, og hvorfor tømmer Ole Olsen, Asminderød, som den eneste får 180 kr. årligt, står hen i det uvisse. Mange ansøger om hjælp til brændsel, læge og medicin - ja endog bandager, og alle får bevilget denne hjælp.

Sognerådet behandlede 6 sager,

hvor børn blev sat i pleje. Der fulgte så penge med fra kommunen. En årlig plejeløn på 60-70 kr. var almindelig. Kommunen søgte så at inddrive alimentationsbidraget, der i 1900 var på 50 kr. årligt. Det skulle jo ikke være for fedt at være enlig mor. Ikke alle, der søgte, fik plejetilladelse, så vi må gå ud fra, at man faktisk prøvede at tage hensyn til børnenes tarv.

Skolesager optager hele 24 punkter i protokollen. Skolerne lå ude i landsbyerne, og selv i Fredensborg var der kun en 7-klaset kommunal skole, så der trivedes privatskolerne godt. Amtets skoledirektion havde foreslået kommunen at oprette en centralskole, hvilket også besluttedes på mødet d. 27. september. Skolen skulle stå færdig i 1902. Det gav privatskolerne kolde fødder, og Sørup Privatskole søger at sælge sig selv til kommunen - men forgæves, og da Fredensborg Realskole søger om forhøjet tilskud, svarer man, at man ikke vil give yderligere tilskud, da en forandring af hele skolevæsenet er forestående. Derefter ned-

lægges Fredensborg Realskole og lærerinde frk. Frølund Thomsen og lærer Johs. Petersen må søge nye græsgange. Tilskuddet overgår så til S. Begtrupps Realskole, der endnu holder stand.

Skolevæsenet havde haft besøg af gymnastikinspektøren, og tilsyneladende var lærer Hansen i Sletten skole blevet for stivbenet til at leve op til den del af undervisningen. Derfor kommer følgende ansøgning d. 28. juni som pkt. nr. 8.:

Gennem Skoledirektionen forelaa et Andragende fra Lærer Hansen, Sletten, om Fritagelse for Gymnastikundervisningen.

Når Lærer Hansen antager en Underofficer fra Helsingør til at lede Undervisningen, finder Sognerådet intet at erindre.

Paa Skoledirektionens Forespørgsel om, hvorvidt Sognerådet vil yde Tilskud til vedkommende Officers Lønning vedtages det at svare, at Sognerådet ikke ønsker at yde noget Tilskud, da der ikke foreligger noget Andragende herom fra Lærer Hansen.

Da andragendet endelig foreligger i september, bliver det afslået, og lærer Hansen har vel så betalt af egen lomme eller selv fortsat med at give gymnastikundervisning.

Man får også andre glimt af lærernes arbejdsvilkår ud fra protokollen. Flere lærere ansøger om gratiale, fordi de holder aftenskole, men det har man åbenbart følt hørte med til lærergerningen, for der bevilges kun lidt penge til dæk-

Fredensborg skole før 1906. Skolen lå i Jernbanegade (LHA)

ning af varme og lys - og ingen løn. En del af landsbylærerens løn bestod stadig i naturalier, som de omliggende gårde skulle yde. Lærer Madsen i Dagløkke er åbenbart ikke glad for at skulle gå rundt på gårdene og opkræve suppehøns og slagtegrise, „Fouragen“ kaldet, og ønsker den afløst af en forhøjelse af lønnen, men der henvises til, at denne form for betaling vil fortsætte 1901 ud. Da lærer Madsen samtidig gjorde kirketjeneste, og en del af lønnen herfor var menighedens frivillige bidrag ved højtidsofferet, kan man godt forstå, at han ønskede en fast løn, fremfor at skulle være økonomisk afhængig af folks velvillighed.

På samme møde bevilges 6 par hjemmesko til hans lille skole. Man kan let se for sig, hvorledes børnene i al slags vejr er kommet klampende op over skolestien fra Torpen i deres store træsko for så pænt at stille dem på række, inden de stak i de sikkert ikke alt for spændende kommunale sutter.

De kommunale anlægsudgifter var ikke store. Det år er der 1 sag, nemlig etablering af en kloakledning fra Forsørgelsesanstalten til Lunden. Selv om sundhedsmyndighederne udtrykker deres skepsis over for anlægget, gennemføres det, og stenhugger Anders Jensen, Fredensborg, udfører det for 482 kr. 74 øre, men så havde man også sparet og anvendt cementrør i stedet for glasserede.

Vejene skulle også vedligeholdes - ikke med asfalt, men med skærver,

og i mødet d. 8. november sikrer sognerådet sig, at de får den vare, de har bestilt, til tiden:

Pkt.5. Licitation over Leverancen af Sten og Grus til Kommunens Veje for Aret 1901 fastsættes til Torsdagen d. 27. november Efterm. Kl. 2.

Det vedtages at ændre Konditionerne i §4 saaledes at der efter Sætningen: "Stenene skal være slagne inden 1ste April 1901" tilføjes: Ere Stenene ikke slagne og kan leveres inden nævnte Frist er Sogneraadet berettiget til at købe det paagældende Kvantum Sten for den forsømmelige Leverandørs Regning, saaledes at denne betaler Kommunen den eventuelle forøgede Udgift.

Der var kun 6 vejsager på årets dagorden, og deraf drejede én sig om, at politiet ikke havde fået klippet hækken langs stien bag arresthusets have, hvorefter man henvendte sig til politimesteren desangående.

Noget tyder på, at medlemmerne passede godt på skatteborgernes penge, men én gang om året tog de spendérbukserne på og pålagde sig en udgift, de strengt taget ikke var pligtige til:

28. december, pkt.8.

For Aaret 1901 bevilgedes under Forudsætning af Amtets Approbation følgende Tilskud:

De Fattiges Kasse 200 kr.

Frederiksborg Amts

Plejehjemsf. 10 -

Vridsløsel. Fængselselskab 20 -

*Rytterskolen i
Dageløkke
omkring 1905
(LHA)*

<i>Sygeplejeforeningen</i>	400 -
<i>Fredensborg Realskole</i>	550 -
<i>Grønholt Porgeskole</i>	100 -
<i>Asylet i Fredensborg</i>	50 -
<i>Asylet i Sletten</i>	60 -
<i>Diakonissestiftelsen</i>	10 -
<i>Haandgerningsskolen i Fredensborg</i>	40 -
<i>Good Templarlogen</i>	
<i>„Fredensborg“</i>	20 -
<i>Kristelig Forening for st. Børns Frelse</i>	25 -
<i>Magdalenehjemmet</i>	20 -
<i>Hjemmet for Vanføre</i>	15 -

De 550 kr. til Fredensborg Realskole må dreje sig om S. Begtrupskole.

Sognerådet havde til opgave at udnævne borgere til forskellige ombud: snefogeder, brandfogeder, brandsynsmænd, brandvidner, vejssynsmænd, hegnssynsmænd osv.

Ikke alle er lige begejstrede for ophøjelsen og beder sig fritaget for arbejdet med de begrundelser, de nu har kunnet finde på.

Sognerådet tog sig af skatteligningen, budgetlægning for det kommende år og godkendelse af regnskabet fra det foregående. De må have været tilfredse med sig selv, da de godkendte regnskabet for 1899, for det var pænt.

Af indtægterne på 74.613 kr. og 8 øre havde man brugt 15.384 kr. og 41 øre på fattigvæsenet, 13.205 kr. og 46 øre på alderdomsunderstøttelsen og på skolevæsenet 8.289 kr. og 13 øre.

Det samlede regnskab viste et overskud på 14.242 kr. og 8 øre - næsten 20% af indtægten.

Nogle vil måske sige -ak, hvor forandret.

Sognerådet kunne med sindsro se det nye århundrede i møde, de havde orden i økonomien, snart ville der stå en ny, stor skole i Fredensborg, og så var man også kommet de nye tider i møde og havde anskaffet sig en nymodens opfindelse til kommunkontoret - en telefon.

Find Christensen

Foreningsliv i kommunen

Hvad fandtes der af foreninger i kommunen omkring år 1900 og hvad var formålet med disse foreninger? Det giver avisernes omtale af arrangementer og annoncer for arrangementer et ganske godt billede af. Der har været mange foreninger. Hvis man sammenligner med indbyggertallet, har der givet været flere foreninger pr. indbygger, end der er i dag.

Foreninger med velgørende formål

Mange af foreningerne har ved siden af at være selskabelige også haft et velgørende formål. De har i mange tilfælde taget sig af opgaver, der i dag hører under det offentlige. I Fredensborg avis skrives i marts måned om 107-mandsforeningen, en begravelsesforening, der holder generalforsamling på traktørstedet Slukefter i Fredensborg. Et medlem stiller forslag om, at der ved børns dødsfald kun skal betales halv kontingent, og at der skal møde 12 mand fra foreningen til hver begravelse. Forslagene henvises til en ekstraordinær generalforsamling, da for få medlemmer er mødt frem til, at der kan træffes en afgørelse. Den ekstraordinære generalforsamling afholdes 2. april samme sted. Her vedtages det at stille 12 mand til begravelser. Forslaget om halv kontingent henvises til ordinær generalforsamling næste år.

En tilsvarende forening i Dage-

løkke hed en 212-mands forening. Disse lidt besynderlige navne refererer sandsynligvis til antallet af medlemmer. Propforeninger havde også velgørende formål. Navnet kommer af, at medlemmer af foreningen skulle bære en prop i lommen. Mødte man et andet medlem på gaden, skulle de to vise proppen til hinanden. I tilfælde af at en ikke havde proppen med, skulle der betales en bøde, der tilfaldt foreningens kasse.

Sygeplejen var i privat regi. Sygeplejeforeningen for Asminderød-Grønholt sogn holdt i marts 1901 en ekstraordinær generalforsamling på Humlebæk kro. Eneste punkt på dagsordenen var anskaffelse af en sygevogn. Der var indsamlet frivillige bidrag på 600 kr. Blandt andet havde der været aftenunderholdning d. 21. juli 1900 på Humlebæk kro. Her har de kongelige skuespillere Olaf Poulsen og Elith Reumert underholdt sammen med pianistinde fru Dahl og koncertsanger Schøneberg. Indtægten ved arrangementet var ubeskåret gået til anskaffelse af sygevogn. Da vognen skulle stationeres i den østlige del af sognet, og væsentlig komme befolkningen her til gode, blev det vedtaget at lade hovedkassen bidrage med 30 kr. Udgiften til vognens vedligeholdelse herunder desinficering efter sygetransport, skulle østre dels medlemmer selv betale. Der forelå fire tilbud på vognen. Hjulmand

Carlsen, Øverste Torp, der var lavestbydende fik arbejdet til 695 kr.

Politiske foreninger

De politiske partier højre, venstre og socialdemokratiet havde deres lokale partiforeninger. Partiet højre som i 1900 var et mindre parti på Rigsdagen, havde i mange år haft regeringsmagten under konseilspræsident Estrup. Venstre, der var langt det største parti, begyndte i årene efter 1884 sammen med socialdemokratiet at tale for indførelse af parlamentarisme - regeringen skal dannes af det parti, der har flertal i Folketinget -. Ved et møde på Asminderød kro februar 1900 har højreforeningen indbudt deres mand i Landstinget som taler. I Nordsjælland 6. februar refereres. Formand for højreforeningen godsejer Grüner bød velkommen og udbragte et leve for konge og fædreland. Herefter blev ordet givet til landstingsmand Provst Bjerre, der i sit indlæg pegede på, at det er gået tilbage for politik siden venstre i 1884 fik flertallet i Folketinget og begyndte „visnepolitiken“ - en politik hvor venstre lod alle lovforslag fra højreministeriet forsinke i udvalg -. Provst Bjerre talte om hvordan venstre i samarbejde med socialisterne vil indskrænke Landstingets magt. Det har det haft stort held til. Nu vil de indføre parlamentarisme. Derfor fører venstre skinforhandlinger for at vise, at det ikke bliver godt, før de kommer til magten. Bjerre giver udtryk for, at højrepartiet er blevet træt. Mange

mener, at man skal lade venstre få regeringsmagten. Bjerre mener dog, at man skal tage kampen op. De fleste vælgere er for umodne til at dømme. Indførelsen af parlamentarismen vil standse al frihed og udvikling. „*Skal det absolut være Fler-tallet, der skal råde, så vil al Dan-nelse og Autoritet tilsidesættes, og det gør ikke et Folk lykkeligt. Tilsidesættes Kundskab og Dygtighed, bliver Embedsmændene som i Ame-rika kun Lakajer for Partierne, og det vil skade det åndelige Liv*“.

Højreforeningen holder også sel-skabelige sammenkomster, således har de en sommerudflugt, og i oktober måned afholdes der efterårs-sammenkomst på Asminderød kro. Ved den lejlighed er der underhold-ning af to skuespillere et par timer, hvorefter man går til bords i den store sal. Under fællesspisningen udbragtes forskellige skåler for fædrelandet, foreningen, dens formand, damerne m.fl. Til slut trædes dan-sen til kl. 3 i begge de store sale. Venstres vælgerforening har nav-net Den frisindede Vælgerforening, den holder sin generalforsamling på Asminderød kro, og opstiller kandi-dater til sognerådvalget i slutnin-gen af året.

Det nationale islæt gør sig også gældende i kommunen. Der er en Sønderjydsk forening for Fredens-borg og omegn. Ved et møde i ja-nuar taler forfatterinden Laura Kieler om de nationale rivninger mellem Norge og Sverige og sam-menligner med brydningerne mel-lem dansk og tysk i Sønderjylland,

*Store kro før
branden 3.
juni 1908
(LHA)*

og hun giver udtryk for, at der er megen tysk sympati i Sverige.

Skytteforeninger

I kommunen var der 3 skytteforeninger, 5. skyttekreds Asminderød, 31. skyttekreds Grønholt og 40. skyttekreds Dageløkke, som blev stiftet i 1887 og som eksisterer endnu. Skytteforeningerne i Danmark blev oprettet efter nederlaget i krigen 1864 og som en udløber af striden mellem partierne højre og venstre i 1880-erne. Der afholdes kap- og præmieskydninger, og mange gange har disse foreninger også haft en gymnastikafdeling, hvor der kunne trænes eksercits. Men heller ikke det selskabelige er blevet forsømt. Således holder 5. skyttekreds skydning og Sct. Hansfest på banerne ved Asminderød kro d. 24. juni fra kl. 8 om morgenen til kl. 7 aften. I skydningen deltager alle de omkringliggende skyttekredse. Ved en efterfølgende afslutning på kroen, taler kommunesekretær Seeger for

fædrelandet og lærer Christiansen for skytterne. Efter præmieuddelingen er der middag med dans, og i kroens pavillon har Fredensborgs unge damer lavet et tombola med mange præmier.

40. skyttekreds Dageløkke holder stor folkefest i Hejrevangen, her benytter landliggerne lejligheden til at overvære en landlig folkefest. Dagen slutter med præmieuddeling, og „Mens stemningen lagde sig over Vangen, lyste de kulørte Lamper mellem det grønne Løv og fra Danseestraden klang Musikken ud i de fredelige Omgivelser. Ved Humlebæk kro og Hotel samt ved Jernbanestationen, var der om Aftenen livlig Færdsel af de mange Folk, som havde gæstet Fiskerlejet, og nu vendte hjem med Togene eller pr. Cykle eller Vogn“.

Kulturelle arrangementer

Om vinteren har mange siddet derhjemme og hygget sig med en bog; men der har også været mulighed

for at deltage i forskellige arrangementer. Således skriver Nordsjælland om en ny foredragsforening, der er stiftet i Fredensborg, Der kan man melde sig til en foredragsserie i vinterens løb. Foredragene holdes på Store Kro. Ved det første foredrag i januar 1900 bliver der budt velkommen af kommunesekretær Valdemar Seeger, der vel har været formand for den nye forening. Efter velkomsten fortæller dr. phil. Edvard Lehman om „*Livet i de Hollandske byer*“, han fortæller ifølge referatet af mødet, at alle hollændere er gartnere, husene er bygget på pæle, man sejler på kanalerne ind til de enkelte huse, man er meget renlige, og i de små haver dyrker man blomster, som „*Hollænderne anser for en stor Prydelse*“. Foredragsholderen lønnes med stort bifald. 6. februar er det navigationslærer Funder, der fortæller om „*Hvirvelstorme i troperne*“ og endelig i marts måned er der oplæsning af sceneinstruktør B. M. Rosenberg, han læste et skuespil „Kongen og Bonden“. Mange gange står der oplæsning på programmet i „de kulturelle foreninger“, således i Lønholt skole, hvor kommunesekretær Valdemar Seeger læser en komedie og andre småskrifter, Seeger er dog kommet med på afbud, idet det var lærer Jensen, Grønholt, der skulle have stået for aftenen, man han er blevet ramt af apopleksi, skriver avisen Nordsjælland.

Landsbyernes skoler har været „små kulturcentre“. Der har også på de enkelte læreres initiativ væ-

ret afholdt aftenskole. Ja, det fremgår som om det var noget Sognerådet forventede at lærerne gjorde for egen regning. På et sognerådsmøde 27. september anmelder lærer Poulsen Lønholt at han agter at afholde aftenskole følgende vinter. På samme møde forespørger lærer Bang-Ebbestrup Sognerådet om der, når han afholder aftenskole, kan bevilges gratiale foruden de 20 kr., der er besluttet at give til brændsel og lys. Forespørgslen afvises.

Generalforsamling i brugsforeningen

Der har også været foreninger til varetægelse af erhvervsinteresser, således en biavlforening for Asminderød og omegn generalforsamling. Også mejerier og brugsforeninger har haft årlige generalforsamlinger.

„*Fredensborg og Omegns Brugsforening holdt d. 12. februar sin Generalforsamling paa Hotel „Prinsen“ i Slotsgade. Efter at Formanden Gartner Engholm havde aabnet Generalforsamlingen valgtes til Dirigent Billedhugger Schmidt Fredensborg. Det reviderede Regnskab blev forelagt og heraf fremgik det, at Regnskabet balancerede med 50345 Kr. Der var solgt Varer for 49966 Kr. og der havde været andre Indtægter på 379 Kr. Udgifterne var Vareindkøb 41100 Kr. og Omkostninger 863 Kr., der var købt Inventar for 11 Kr. og andre Udgifter beløb sig til 5047 Kr.*

Der blev udbetalt Dividende til Medlemmerne på 6½% = 3285 Kr.

Søst- og Valkyrie-Fest

i Alsmindeørd Kro

Søndagen den 9de September 1900.

Kl. 4 aabnes Festen med Kanonstod.

Kl. 4—6 Musik i Haven af et 12 Mandes Orkester.

Paa Theatret.

Kl. 4 $\frac{1}{4}$ Optræden af Hr. Skuespiller Petersen.

Kl. 5 $\frac{1}{2}$ Norsk Halling-Dans.

Kl. 6 Optræden af den excentriske Hr. Dabstift.

Kl. 6 $\frac{3}{4}$ „De to uheldige Friere“, humoristisk Pantomime i 1 Akt.

Kl. 8 Stort gymnastisk Potpourri, udføres ved fulstet elektrisk Belysning.

Nyt! Fra „Valkyrien“'s Togt. Nyt!

Stor Dekoration forestillende

Nyt! „Valkyrien“ og Egne den har besøgt. Nyt!

Haven og Festspladsen

vil blive pragtfuldt dekoreret og om Aften oplyst med elektrisk Belysning og
Tusinde fulgte Lamper og Balloner.

Paa Festspladsen.

Nyt! Den store amerikanske Flyveghinge. Nyt!

Kæmpefarrusellen, Kraftprøve, Ringspil, Gevinstspil,
Fuglestydnung, Pletstydning, Kaglebane m. m.

I Salen og Pavillonen

Stort Bal.

(Entré som sædvanlig.)

I Haven afbrændes Kl. 9:

Et smukt Kunstfyrværkeri

af Hr. Kunstfyrværker D. Larsen, København.

Slutningsnummer:

Nyt! Herrens Rejse til Floksbjerg. Nyt!

(Fyrværkeriet ses fra Gaarden.)

Afgang til Festspladsen: 35 Øre for Borne og 15 Øre for Børn.

Alle indbydes.

H. E. Hansen.

og der blev overført en Kassebeholdning til Aar 1900 på 27 Kr. Varelageret blev d. 1. Januar opgjort til en Værdi af 7360 Kr. Regnskabet blev enstemmigt godkendt.“

Fester på Asminderød kro

Som det fremgår, har der været forskellige steder at afholde disse arrangementer. I Fredensborg har der været Store Kro, Jernbanehotellet og Prinsen, men også mindre bekvæmheder Slukefter og Skovly har huset møder for foreningerne. I Humlebæk har man holdt møder på Humlebæk kro og hotel eller på Sletten kro. Det mest efterspurgte sted har nok været Asminderød kro, der har haft mulighed for at have mange gæster. Også kroen selv arrangerer fester. Om vinteren således en kanefart med efterfølgende spisning og dans. Der har været Fastelavnsfest med optog gennem Fredensborg. I optoget er både udklædte indianere og en eskimo, der nok har fået det for varmt i sin dragt, da vejret var meget mildt, skriver Nordsjælland. Størst tiltrækning ser det ud til at høstfesten 9. september har haft. Her deltagere flere tusinde mennesker, ja, Fredensborg avis taler om 6000 deltagere. I avisen Nordsjælland skrives: „Høstfesten i Asminderød Kro i går havde lokket Tusinder af Mennesker ud til den bekendte Kro, hvor festen aabnedes med Kanonsalut samtidig med at „Asminderød Garden“ trak op. Et Orkester paa Tolv Mand spillede i Haven og Folk mylrede ind, saa at der flere Gange ikke

var til at komme hverken frem eller tilbage. Paa Festpladsen forefandtes mange Herligheder, og Winthers bekendte Karrusel kørte stadig med Alt optaget. En fuldstændig Fremstilling af Mordet i Ørslev vakte Sensation. Da Mørket begyndte at falde paa, straaledede saavel Festpladsen som Haven og Dansesalene i elektrisk Lys, og samtidig begyndte dansen i begge de store Dansesale, der hurtigt blev fyldt til Trængsel. Kl. 9 dundrede et Kanonslag, hvorefter Folk styrtede fra Festpladsen og Dansesalene ned i Gaarden ved Dammen for at se paa Fyrværkeriet, og lidt efter spruttede Sole, Hjul og Stjerner med en Ildregn ned over de Masser af Mennesker, der var altfor paastrængende og kom for nær, hvorfor de skyndsomt trak sig lidt tilbage. Haven var foruden af det Elektriske Lys tillige oplyst af mange Hundrede kulørte Lamper og Balloner, og Festen var i det hele taget lige saa velykket som den plejer at være i dette „Asminderød Ti-voli“ -

Til Slutning anføre vi, at der omkring Dammen i Gaarden var opstillede malede Partier forestillende „Valkyrien“* og en Del af de Lande, som den besøgte paa sin nylig afsluttede Rejse“.

Bent Skov Larsen

* Valkyrien var et af flådens skibe, der i år 1900 var på en længere sørejse. Ombord var blandt andet prins Valdemar og prins Carl. Carl blev i 1905 konge i Norge under navnet Håkon d. 5.

Lurebakke Jens

Erindring af Johannes Johansen skrevet til Øresundshjemmets avis i april 1986. Johannes Johansen (1888-1986) boede hele sit liv på slægtgården Boserupgård i Torpen. Teksten er lettere omskrevet (Bent Skov Larsen), og af hensyn til læsbarheden er der brugt ny retskrivning. Se endvidere årsskrift 1994 s. 29.

Jeg gik til præsten i 1902, min præstevej var fra mit fødehjem Boserupgård i Torpen. Vi fulgte Torpenvej, ikke gennem viadukten,

for den var der ikke, men forbi et ledvogterhus. Her boede en familie, som lukkede ledene hver gang, der skulle komme et tog over Torpenvej. Efter at være kommet over jernbanen gik vi til venstre ad Stationsvej og videre ad Hejreskovs allé, den var anlagt året før. Hejreskovs allé fulgte vi så til en gangsti ind i skoven, ad stien gik vi til Gl. Strandvej, hvor den rundede hjørnet ved kirkegården og herfra til et lille hus øst for Louisiana, der foregik konfirmerationsforberedelsen.

I 1902 var der kun 11 huse fra

Landlyst ejendommen som Lurebakke Jens ejede. I dag Ny Strandvej 70. Foto 1999 (SAVE)

Humlebæk kirke og Humlebæk hotel 1903 (NJP)

Boserupgård til Louisiana. Som jeg husker, boede der kun 3-400 indbyggere i hele kystdistriktet. Nu er her vel ca. 9000. Vi børn stod ved stationen og betragtede huset Landlyst, der ligger der endnu. Den gang var der en udlænge til med stald, lo og lade, der var en hest, 3-4 køer, grise og fjerkræ. Der hørte ca. 10 tdr. land til, Lurebakken indbefattet. Jorden lå sikkert vest for ejendommen, og noget af jorden var eksproprieret til jernbanelinien og til Stationsvej.

Den gang kunne en familie eksistere på så lille en ejendom, ja endda på mindre. Huset var meget velholdt, det lå helt øde omgivet af landbrugsjord., mod øst og nord var jorden ejet af Krogerup gods. Ejeren af Lurebakkegården hed Jens Nielsen og hans kone hed Kirstine. Jens blev kaldt for Lurebakke Jens eller Pibe Jens, han gik altid og røg på en stor halvlang pibe, en pose

med grovskåret tobak (Melange nr. 2) havde han i jakkelommen. Når han ville fortælle noget, begyndte han altid med at sige: „Se sagen er den“. Når man så Lurebakke Jens komme dampende på sin pibe blev der sagt, „Se sagen er den, der kommer Lurebakke Jens“.

Jens blev regnet for lidt mindre begavet, jeg kan huske en gang Jens kom op til min far, han begyndte: „Se sagen er den Peter, kan du give mig et råd, min gule ko har tabt alle tænderne i overmundten, skal jeg hente dyrlægen, eller har du nogen erfaring i det.“ Det havde min far ikke. „Men jeg synes ikke du skal spørge dyrlægen, når koen æder som den plejer, kan det jo tænkes, at der kommer nye tænder frem. Men for resten havde Hans Rasmussen Bogården et par køer, der havde tabt tænderne for et par år siden, så hvis du går ind til ham, kan han måske hjælpe dig“. Nu har

køer kun tænder i undermunden, men det vidste Jens ikke.

Han gik så ind til Hans Rasmussen og begyndte: „Se sagen er den, min gule ko har tabt tænderne i overmunden, skal jeg hente dyrlægen, eller hvad mener du.“ Hans

Rasmussen var af samme mening som far, der kommer nok tænder igen. Så gik Jens hjem til Kirstine og den gule ko dampende på sin pibe. Om koen fik tænder i overmunden melder historien ikke noget om.

Efterskrift: Langs stien, der går fra Humlebæk center over Fredensborgvej mod syd, ligger der på begge sider en række sommerhuse, et af husene på vestsiden af stien hedder Lurebakken. Her lå formodentlig bakken med navnet Lurebakken. Måske stedet hvor Jens sad og så ud over sine marker og videre ud over Øresund.

Kilder og litteratur

Avisen Nordsjælland fra 1899, 1900 og 1901

Fredensborg Avis 1899, 1900 og 1901

Postbud Carl Nielsens optegnelser over begivenheder, der omtales i de to aviser.

Valdemar Seeger: Fredensborg fra Oprindelsen til vore Dage 1937

Erik Mader: Da bilen kom til Danmark 1995

Læg fra Lokalhistorisk arkiv i Fredensborg og Humlebæk

Kort og billeder

Lokalhistorisk arkiv i Fredensborg-Humlebæk kommune - LHA

Niels Jørgen Petersens billedsamling - NJP

Kort og matrikelstyrelsen

KDAK 1901-1976

Fredensborg-Humlebæk kommune - SAVE registreringen - SAVE

Husk at gemme!

Opmærksomheden omkring det at bevare gamle fotografier og eventuelt indlevere dem til kopiering eller opbevaring på det lokale biblioteks lokalhistoriske arkiv, er heldigvis ved at være så indgroet hos de fleste mennesker, så næsten alt, hvad der dukker op, bliver bevaret.

Anderledes forholder det sig med mere ubetydelige sager, som dog i rette sammenhæng også kan være med til at illustrere erindringer fra en svunden tid. Her tænkes på forskellige former for forældede regnskabsbilag fra lokale handlende og håndværkere. Man kunne tænke sig, at sådanne bilag og tilsvarende sager kunne indgå i et specielt lokalhistorisk erhvervskartotek, hvor man samlede oplysninger om de forskellige erhvervsdrivende, der gennem årene har været i byen.

Hvis du mener at ligge inde med noget i den retning, er du meget velkommen til at rette henvendelse til bibliotekernes lokalhistoriske arkiv eller Lokalhistorisk Forening, der så vil tage sig af en eventuel sortering og drage omsorg for arkivering.